

אבל, אם אמר לו "כור, בשלשים, סאה, בסלע. אני מוכר לך", ראשון ראשון קנה.

כיון שאמר לו "סאה בסלע", הרי כל סאה וסאה היא מכירה בפני עצמה. ומשיכת כל אחת קנאתה.

וקשה, מדוע אם אמר לו "כור בשלשים" יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה, ולהוציא מיד הלוקח את כט' הסאים שכבר זכה בהם, הרי לדעת שמואל אם תפס מה שראוי לו מועילה תפיסתו גם אם לא תפס בשיעור הראוי לו?

ומתרצת הגמרא: **התם**, גבי מקח וממכר, **קז-א** עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח. ולשניהם נוח שלא יגמר המכר עד שיגמור למדוד לו. שמא יתיקרו החיטים בינתים, או יזלו.

אבל בשותפים, ניחא לשניהם להפרד זה מזה במהירות האפשרית. ד"קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא", ולכן זכה כל אחד בחלקו.

עוד בדיני חלוקת אחים:

התם, נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא [חילקו את הקרקע לשלשה חלקים מראש], ולכן אין להם לחוש לדעת השלישי (76).

אבל **הכא**, גבי שני אחים שחלקו, ובא להם אח ממדינת הים, לא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא. וחלקו רק לשני חלקים, ונמצא שכל אחד נטל יותר מן הראוי לו, והוי חלוקה בטעות.

אמר ליה רב פפא לאביי: לשמואל דאמר מקמצין, למימרא, דקם דינא.

כלומר, מי שנטל דבר הראוי לו, אלא שפחת או הותיר, מה שתפס תפס, ומחזיר את המותר.

וקשה: **הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו, "האומר לחבירו: כור חיטה, בשלשים סלעים, אני מוכר לך"**, והתחיל למדוד לו את החיטה, יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה.

ואפילו אם משך הלוקח 29 סאים, לא נגמר המקח, עד שיתן לו שלשים סאה.

השותפים. והני מילי בקרקעות הצריכות שומא. אבל במטלטלין ומעות שאינם צריכים שומא, אין צריך לחלוק בפני בי"ד.

אך דעת התוספות, שאין אחד יכול לחלוק בלא דעת חבירו. וכשיבא חברו צריכים להטיל שוב גורל. ורק אם יעלה בחלקו אתו חלק שחלק, אמרינן דלא בטלה המחלוקת וזכה בו. כדלעיל.

ולפי שיטתו, "מקמצין" פירושו, ממעטים את החלוקה בכל מה שאפשר. מהר"ם.

אחריהם, ומסכים ליטול מה שיתנו לו, ובהא אמרינן שחלוקתם קיימת, ואין אחד מהם יכול לבטלה.

אך ודאי שהאח השלישי יכול לערער על חלוקתו.

76. על פי הרשב"ם. והוכיח מכאן, שכל שלשה אחין או שותפים, שהלך אחד מהם וחלק בפני בי"ד, ויש לו עדים על חלוקתו, התקיימה החלוקה, ואין אחר יכול לערער עליה.

ואם חלק שלא בפני בי"ד, אין חלוקתו כלום. ומה שהשיחו הנכסים השביחו לכל

רב אמר בטלה מחלוקת, קא סבר "יש ברירה", ולכן, האחין שחלקו יורשין חן.

ובשעת חלוקה הוברר הדבר שכל אחד זכה בחלקו בתורת ירושה.

וכיון שכן, על כולם מוטל בשוה לפרוע את חוב אביהם⁽⁸⁰⁾, וכאשר גבה את חובו מאחד מהם, נתבטלה החלוקה למפרע, וחוזרים וחולקים בשוה⁽⁸¹⁾.

ושמואל אמר ויתר, קא סבר, "אין ברירה", ולכן האחין שחלקו לקוחות חוץ, כיון שכל אחד קיבל חלק חבירו⁽⁸²⁾, וכאילו החליפו

איתמר: שני⁽⁷⁷⁾ אחין שחלקו בנכסי אביהם, ובא בעל חוב דאביהם ונטל חלקו של אחד מהן בחובו⁽⁷⁸⁾.

רב אמר: בטלה המחלוקת הראשונה, וחוזרים וחולקים בשוה מן הנשאר.

ושמואל אמר: ויתר [הפסיד], ואינו נוטל מא? ח? י? כלום.

ורב אסי אמר: נוטל רביע [כלומר חצי חלקו] בקרקע אחיו, או יתן לו אחיו רביע במעות⁽⁷⁹⁾. וטעמו יבואר להלן.

מבאר הגמרא:

81. לכאורה קשה: הרי קיימא לן, "הפורע חובו של חבירו פטור מלשלם לו". ואם כן מדוע כאן חייב לשלם לאחיו עבור פרעון חובו? ועיין בתשובות הרא"ש (כלל עג סימן ט), דהא דאמרין "הפורע חובו של חבירו פטור", היינו במקום שקם ופרעו מדעתו. ולא היה מוכרח לכך. אך אם פרעו בעל כרחו, חייב לשלם לו.

82. למאן דאמר "אין ברירה", נחלקו רש"י והתוס' (גיטין מז ב, ובתוד"ה טבל). לדעת רש"י, אין לך כל חלק וחלק שאינו מעורב, חציו לזה וחציו לזה. ובודאי לקוחות הם זה מזה. אך לדעת התוספות, "אין ברירה" פירושו: אין אפשרות לברר את החלקים. ושמא החליפו, וכל אחד נטל חלק חבירו.

נמצא לדעת התוספות, דאף מאן דאמר "אין ברירה", מסתפק האם זכה בחלקו המגיעו, או הו' כיוורש.

ואם כן קשה, מדוע הפסיד, ולא יחלוק עם אחיו מספק כמו לדעת רב אסי? ובהגהות בן ארי (גיטין שם) כתב לתרץ: ישנם שני סוגי ספיקות. הספק למאן דאמר "אין

77. והוא הדין בשלשה. רשב"ם. וגרסת הגאונים בגמרא, "שלשה אחין שחלקו".

וגרסו כך, משום שהתקשו, הרי במסקנת הגמרא אמרינן, "הלכתא בכל הני שמעתא, מקמצין", ו"קיימוץ", לא שייך אלא בשלשה. אבל בשנים, לעולם הו' כחלוקה מחדש.

ולכן על כרחך, מדובר גם כאן בשלשה אחין. ועיין שיטה מקובצת. ולקמן נבאר את דברי רב אסי לפי שיטתם.

78. וקשה, כיצד יכול הבעל חוב לטרוף חלקו של אחד מהם, והרי כולם חייבים לפרוע חוב אביהם, ויטול מכל אחד את חלקו המגיעו? ותרצו התוספות: כאן מדובר במקרה שהיתה אותה קרקע "אפותקי" לפרעון חובו. ולכן יכול לגבותה מאחד מהאחין.

79. רשב"ם. ובגמרא לקמן נבאר את השיטות החולקות עליו.

80. חיוב היורשים לפרוע חובת אביהם, עיין בתומים (סימן סו סקמ"ג), שיש עליהם שיעבוד הגוף לפרוע חובו. ולא רק שיעבוד נכסים. ועיין עוד במה שהערנו לקמן במסקנת הסוגיא.

חלקיהם זה עם זה.

ובלוקח שלא באחריות דמי⁽⁸³⁾. ולכן אינו יכול לתבוע כלום מא?ח?י?ו.

רב אפי מספקא ליה אי יורשין הווי וחייב לתת לו מחצית מהרכוש הנשאר, אי לקוחות הווי, ואינו חייב לו כלום⁽⁸⁴⁾.

הלכך נוטל רביע בקרקע, או רביע במעות⁽⁸⁵⁾,⁽⁸⁶⁾

אמר רב פפא: הלכתא בכל הני שמעתתא כשמואל דאמר מקמציין.

אמימר אמר: הלכה כרב דאמר, בטלה

וגם רביע במעות.

ולפי גרסת הגאונים הנזכרת בריש הסוגיא, רב אסי הסתפק בשלשה צדדים, א. שמא יורשים הם, וחייבים לתת לו קרקע שוה לחלקם. ב. שמא לקוחות באחריות הם, וחייבים לתת לו מעות כשווי חלקו. ג. שמא כלקוחות שלא באחריות הם, ואינם חייבים לו כלום. ולכן, מספק חולקים, ויטול מחצית חלקו, ואותה מחצית, יקבל רביע קרקע, ורביע מעות. שיטמ"ק.

85. לדעת רב אסי, אחיו יכול לטעון "אילו היה בעל החוב מגיע אלי, הייתי מסלקו בזווי", ולכן יכול לתת לו מעות.

אך רב, לית ליה האי סברא. ולשיטתו, בטלה החלוקה, דחלוקה בטעות היא. וחולקים מחדש, ונוטל קרקע.

ומדובר במקרה שאינם יכולים לפדות את הקרקע מיד הבעל חוב. כגון, שמכרה כבר, או הורשה? אך אם יכולים לפדותה, אף לדעת רב יתן לו מעות ויפדו את הקרקע. תוספות.

86. צריך באור, מדוע לא אמרין מספק "המוציא מחבירו עליו הראיה"?

וכתבו התוספות (בכורות מח א ד"ה "דאמר" בסופו): יש מקומות, כגון בנידון דידן, שאם הסתפקו בהם חכמים בהוראה, עשו אותם כודאי פלגא ופלגא. ולכן חולקים.

ברירה", הוא ספק במציאות. האם קיבל את חלקו, או את חלק חברו.

ובסוג זה של הספיקות אמרין, המוציא מחבירו עליו הראיה. ולכן הפסיד את כל חלקו. אך הספק לפי רב אסי, הוא ספק בהוראת הדין. האם יש ברירה או אין ברירה. ובמקרים אלו, יש ותקנו חכמים לחלוק. (ועיין בהערה לקמן, בדברי התוספות בבכורות מח ב).

ועיין עוד בזה בקהלות יעקב, בבא קמא סימן ח.

83. לכאורה קשה, הרי קיימא לן, "אחריות טעות סופר", כלומר, המוכר קרקע לחבירו, חייב באחריות אפילו אם לא כתבו כך בשטר. ואם כן מדוע ביורשים שחלקו קרקע אינם אחראים זה לזה?

ומבאר הרשב"ם, סברת "אחריות טעות סופר", לא שייכת אלא במכר. כיון ש"לא שדי איניש זווי בכדי [אין אדם נותן מעותיו לחינם]". אבל ביורשים, כיון שכל אחד נוטל חלקו, הוי כאילו אמרו זה לזה בפירוש, אין אנו מקבלים אחריות. ובההיא הנאה שהוא אינו מקבל אחריות, גמר ומקנה לחברו לגמרי, שלא יקבל אחריותו עליו, ולא תשתעבד לו שדהו.

84. רשב"ם. אך יש שפרשו (הובאו ברשב"ם), דמספקא ליה אי כיוורשים הווי וחייב לתת לו קרקע, או כלקוחות נינהו, וכלוקח באחריות, וחייב לו מעות. ולכן נותן לו גם רביע בקרקע,

מחלוקת.

והלכתא, בטלה מחלוקת⁽⁸⁷⁾.

תנו רבנן: שלשה שירדו לשום קרקע בנכסי יתומים למזון האשה והבנות, אם אחד מהם אומר [אומד את שוי הקרקע] במנה, ושנים אומרים במאתים,

או, אחד אומר במאתים, ושנים אומרים במנה, בטל יחיד כמיעוטו. ד"אחרי רבים להטות".

אבל, אם אחד אומר במנה, [מאה דינרים, שהם עשרים וחמשה סלעים], ואחד אומר בעשרים [סלעים, שהם שמונים דינרים], ואחד אומר בשלשים [סלעים, שהם מאה ועשרים דינר], נדון במנה. ויבואר להלן.

רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: נדון בתשעים דינר.

אחרים⁽⁸⁸⁾ אומרים: עושין שומא ביניהן, כלומר, שמים כמה ההפרש בין כולם, דהיינו ארבעים דינר, ומשלשין. כלומר, מוסיפים על הסכום הנמוך [שמונים דינר] שליש מההפרש. דהיינו, שלושה עשר דינר ושליש. ומבארת הגמרא:

מאן דאמר נדון במנה, סבר, יש ללכת אחר מילתא מציעתא⁽⁸⁹⁾.

רבי אליעזר ברבי צדוק אומר נדון בתשעים, קא סבר: הא ארעא תשעין דינר שוה, והאי קא סבר דקאמר עשרים סלעים, דהיינו שמונים דינר, דקא טעי עשרה לאחוריה. והאי דקא אמר מנה, [מאה דינר] קא טעי עשרה לקמיה.

ומקשה הגמרא: מדוע אנו הולכים אחר השנים הראשונים, אדרבה, היה לנו ללכת אחר האחרונים, ולומר, דהאי ארעא מאה ועשרה שויה, והאי דקאמר מנה, קא טעי עשרה לאחוריה, והאי דקאמר שלשים

שיך טעמא ד"יורשים כרעי דאבוהון ניהו". ועיין עוד בקצות החושן (סימן לז ס"ק ג), שנחלקו בזה הפוסקים.

88. היינו רבי מאיר. (כמבואר בהוריות יג ב, שקנסוהו להקרא בשם זה). ועיין תוס' (ע"ז ס"ד ב), ובהגהות יעב"ץ שם.

89. והטעם, משום דמאן אמר מנה, ומאן דאמר שלשים סברי שאין כאן פחות ממאה, ואם כן, האומר עשרים, הוי ליה כאחד במקום שנים. וכן להיפך, מאן דאמר עשרים ומאן דאמר מנה סברי שאין כאן יותר ממאה. ואם כן, האומר שלשים הוי כחד במקום שנים. ולכן יש לנו להעמיד במנה. רשב"ם

87. מסקנת הסוגיא, בטלה מחלוקת, ולכאורה היינו כמאן דאמר, אחין שחלקו יורשים הם, ו"יש ברירה". ועיין תוס' (נדרים מח ב ד"ה איכא דמקשו), בגדרי ברירה. ובתוספות (גיטין מח א).

ועיין ברא"ש (פרק קמא דבבא קמא סימן ו) דלהלכה, אף אם נפסוק "אחין שחלקו לקוחות הן", מכל מקום אם נטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בטלה המחלוקת. משום דיתמי כרעי דאבוהון הם, וחיבים כולם לפרוע את חובו. ונפקא מינא, בשנים שקנו קרקע בשותפות, וחלקו, ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם. אי פסקינן, "יש ברירה", אם כן הוי חלוקה בטעות, ויחזרו ויחלקו בשוה. אך אי פסקינן דלקוחות הן, פטור. דהכא לא